

יום ב', ראש חודש השון תשס"ד (27 באוקטובר)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישובו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

היום הוא ב' דראש זודש זושון: = זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו! = [תהלים קי"ח 24]

"דע מאין באת..." [על המתרחש בעולם היהודי במאה העשירית לסה"נ]

פולמוס הלוח – העימות הגדול בין קהילת בבל לבין קהילת ארץ-ישראל פרץ בשנת 922, והסתיים בניצחונה הגדול של בבל. שתי הקהילות התחרו ביניהן על הסמכות הרוחנית העליונה בקרב תפוצות ישראל. עם השנים נטלה בבל את רוב הסמכויות, שהחזיקה בהן הסנהדרין בא"י עד למרד הגדול נגד רומא (132 למניינם). בידי הקהילה בארץ-ישראל נותרו סמכויות מועטות בלבד, שהחשובה ביניהן היתה הסמכות לקבוע את מועדי החגים ואת לוח השנה בכללו. ב"פולמוס הלוח" התעמתו **רב סעדיה גאון** (רס"ג), לפני מינויו לראש ישיבת סורא, ו**אהרון בן מאיר**, גאון ישיבת ארץ-ישראל. השינוי שאהרון בן מאיר ניסה להנהיג, גרם ליהודי ארץ-ישראל לחוג באותה שנה (922-4682) את **חג הפסח** יומיים לפני שחגגו אותו בבבל. כדי למנוע קרע בין קהילות ישראל ניסה רס"ג לשכנע את אהרון בן מאיר, שאין מקום לשינוי בחישובי הלוח העברי. לבסוף הצליח רס"ג לשמוט מידי ההנהגה היהודית בארץ-ישראל את הסמכות לקביעת המועדים ולהעבירה לידי המרכז בבבל. בידי קהילת הארץ נותרו, לאחר מכן, סמכויות משניות בלבד. העיקריות שביניהן: האחריות לטקסי העליה לרגל, נוסח המקרא ומסורת הלשון העברית.

***

בתחילת המאה ה-10 התחזק מעמדם של **יהודי פס** – העיר שהקים המלך אידריס I במגרב. הם החלו לתפוס את מקומם בשורה הראשונה של הקהילות החשובות בתפוצות ישראל. חכמי פס בלטו בעיקר בתחום הבלשנות והדקדוק העברי. הראשון בהם שהתפרסם היה **רבי יהודה בן קורייש**, שהגיע לפס בשנת 890. הוא הניח את היסודות לבלשנות העברית. הוא השפיע רבות על המדקדקים הגדולים שבאו בעקבותיו. ככל הנראה, היה בן קורייש הראשון שעסק בבלשנות השוואתית וחקר את הקרבה בין הלשון העברית לבין הארמית והערבית.

***

בסוף המאה ה-10 החלה להסתמן מגמה חדשה בעולם היהודי: שקיעתו של המרכז היהודי בבבל מול **עליית כוחה של קהילת ספרד**. הקהילה היהודית בספרד הצמיחה מתוכה מנהיגים עצמאיים, שנבחרו לתפקידים לא בשל ייחוסם המשפחתי או גדולתם בתורה, אלא בזכות כוח השפעתם הכלכלי והחברתי. היו בהם רופאים, סופרי מלכות ואנשי כספים של חצר השליט המוסלמי. הבולט שבהם היה **חסדאי אבן שפרוט**.

עד אז נזקקו מנהיגי הקהילות היהודיות בארצות השונות לקבל אישור למינויים מידי ראשי הישיבות בבבל או בארץ-ישראל. בסוף המאה ה-10 התחילה הקהילה היהודית בספרד להתנתק מהמרכזים המסורתיים ולטפח בעצמאותה. אמנם בראש ישיבות סורא ופומבדיתא בבבל עמדו עדיין גאוני חשובים ובעלי שם, אך הקהילה היהודית בבבל החלה להתרושש, בעיקר בגלל מאבקים פנימיים בתוך הח'ליפות המוסלמית ובשל הגירה גדולה של יהודים מבבל לארצות אחרות. מקורות ההכנסה של הישיבות התמעטו מחמת הידלדלות הקהילות, שנהגו לשלם להם מסים. הקשרים ההדוקים בין יהודי ספרד לבין הישיבות בבבל גם החלו להתרופף. כבר בסוף המאה ה-9 חדלו יהודי אנדלוסיה לפנות בשאלות אל ישיבת סורא אך המשיכו לשלוח את שאלותיהם לישיבת פומבדיתא בלבד.

[ואלה תולדות ... 2000]

"ויהי החודש הזה ... תחילה וראש לפדיון נפשנו" [מתוך תפילת מוסף לראש חודש]

יום נעים ושמח וחודש טוב, בצפייה לישועה!

הדף מוקדש לרפואתם השלמה של כל נפגעי הטרור ומשפחותיהם בתוך שאר חולי ישראל, ולשלומם של כל חיילי צה"ל